

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ
КАТЕДРА СТУДИЈА КРИМИНАЛИТЕТА

СУБЈЕКТИ И РАДЊЕ У ПРЕДИСТРАЖНОМ
ПОСТУПКУ

- ДИПЛОМСКИ РАД -

Ментор:

др Божидар Бановић

Редовни професор

Студент:

Јована Јевтић

227/20

Београд, 2024.

САДРЖАЈ

1. Увод.....	4
2. Кривична пријава.....	6
2.1. Дефинисање појма.....	6
2.2. Подношење кривичне пријаве	7
3. Субјекти и радње у предистражном поступку	9
3.1. Појам и задатак субјеката у предистражном поступку	9
3.2. Јавни тужилац и његове надлежности.....	10
3.2.1. Саслушање ухапшеног	12
3.2.2. Задржавање осумњиченог	13
4. Полиција као субјекат предистражног поступка	15
4.1.1. Потражне радње	15
4.2. Доказне радње.....	21
4.2.1. Опште доказне радње	21
4.2.2. Посебне доказне радње	23
4.2.3. Остала овлашћења полиције.....	26
5. Судија за претходни поступак као субјекат предистражног поступка.....	28
6. Закључак.....	29
ЛИТЕРАТУРА.....	30

1. Увод

Да би се расветлио неки кривични догађај до одређеног степена сумње, субјекти у предистражном поступку предузимају законом предвиђене и научно прихватљиве делатности. Прикупљање података и сазнања о чињеницама јесте предмет предистражног поступка, а његов основни задатак јесте проналажење учиниоца кривичног дела, спречавање сакривања и бекства учиниоца кривичног дела или саучесника, откривање и обезбеђивање трагова и предмета који могу да послуже као доказ у кривичном поступку, као и да се прикупе сва обавештења која могу бити од користи за успешно вођење кривичног поступка. Да би се покренуо и водио поступак против одређеног лица због учињеног кривичног дела, за то мора постојати законски основ, тачније мора постојати основ сумње да је кривично дело извршено и да га је извршило одређено лице (лица) али то може бити и непознати учинилац. Да би се одређено кривично дело расветлило до потребног степена сумње, морају се предузети одређене радње које ће послужити откривању извора сазнања о чињеницама, односно расветлити почетно сазнање. Њихов задатак јесте доношење правилне одлуке о покретању, односно непокретању кривичног поступка. Радње које се предузимају у фази пре истраге нису процесне радње, јер предистражни поступак по правилу није кривични поступак, то су по правилу потражне и оперативно-тактичке радње које се предузимају по одредбама других закона, најпре ЗОП као и ЗКП.

Предистражни поступак, односно поступак пре истраге је везан за сам почетак кривичног гоњења, које по одредбама ЗКП започиње првом радњом јавног тужиоца или овлашћених полицијских службеника на његов захтев, а у складу са овим закоником. Предистражни поступак може уследити пре и након пријављивања кривичног дела. У првом случају омогућава припремање кривичне

пријаве, а у другом случају има задатак да поткрепи основе сумње да је у питању одређено кривично дело, односно његов учинилац и да на тај начин омогући покретање истраге. С обзиром на то да предистражни поступак није обавезна фаза поступка он може изостати у случајевима када се из саме кривичне пријаве или података до којих се дошло на неки други начин, већ располаже подацима до којих се иначе долази у фази пре истраге, тачније у предистражном поступку. Полиција предузима прву радњу (по правилу нека од оперативно-тактичких радњи) којом започиње предистражни поступак и којом стиче основ сумње да је учињено кривично дело. У предистражном поступку се по правилу прикупљају подаци, а у фази истраге односно у кривичном поступку се изводе докази како би се ти подаци утврдили као чињенице. Када је кривични догађај расветљен до одређеног степена сумње, тада по правилу долази до завршетка предистражног поступка.

2. Кривична пријава

Када је учињено кривично дело за које се гони по службеној дужности, а јавни тужилац или други надлежни орган дође до сазнања да је кривично дело учињено, те се у том сазнању стекну барем основи сумње да је дело учињено, долази до покретања кривичне пријаве.

2.1. Дефинисање појма

Кривична пријава је кривично-процесни акт којим физичко или правно лице обавештава надлежног јавног тужиоца о томе да је извршено кривично дело и при томе указује на одређено лице као евентуалног извршиоца тог кривичног дела (Бановић, 2020, стр. 10.).

Кривично гоњење се може предузети и без кривичне пријаве, тако да она није неопходан предуслов за гоњење. Дужност јавног тужиоца је да за кривично дело које се гони по службеној дужности, без обзира на начин на који је сазнао за кривично дело и без чекања да прими кривичну пријаву, предузме кривично гоњење. Јавни тужилац сазнаје да је извршено кривично дело на разне начине, а најчешће посредним путем сазнањем од стране других лица или непосредним путем, нпр. присуствовањем извршењу кривичног дела.

2.2. Подношење кривичне пријаве

Обавеза пријављивања кривичног гоњења може бити професионална и морална, при чему моралну обавезу имају државни органи којима пријављивање кривичног дела није примарна дужност, као и друга физичка и правна лица.

Што се тиче физичких лица, обавеза пријављивања постоји само уколико су сазнали за припремање извршења кривичног дела за које се може изрећи 5 година казне затвора или тежа казна, у време када је било могуће спречити извршење кривичног дела. Када између лица које је извршило кривично дело и лица које зна за то постоји одређени однос (крвно сродство, брачни однос), ти случајеви ће представљати изузетке.

Треба имати у виду да се приликом подношења кривичне пријаве под одређеним условима може кривично одговарати ако је у питању лажно пријављивање. Лице чини кривично дело лажног пријављивања ако пријави одређено лице као учиниоца дела за које се гони по службеној дужности, а зна да то лице није учинилац, ако подметањем трагова или на други начин изазове покретање кривичног поступка због дела за које се гони по службеној дужности против лица за које зна да није учинило то дело, ако пријави дело за које се гони по службеној дужности, а зна да то дело није учињено или ако себе пријави да је учинилац дела по службеној дужности иако зна да није учинио то дело (чл. 334. КЗ).

Највећи број кривичних пријава подноси полиција као основни орган откривања кривичних дела која се гоне по службеној дужности и по правилу подноси комплетирану кривичну пријаву јавном тужиоцу. Кривична пријава може да се поднесе писменим, усменим или другим средством. Ако се

кривична пријава подноси усмено о њој се сачињава записник и упозорава се лице о последицама лажног пријављивања. Писмена пријава може бити потписана или анонимна. Службена белешка ће се сачинити у случају да је пријава саопштена телефоном или другим телекомуникацијским средством, а ако је пријава поднесена електронском поштом она ће се сачувати на одговарајућем носиоцу података. Да би се подносиоцу кривичне пријаве омогућило да изнесе што потпуније чињенично стање на начин који њему највише одговара, није прописана садржина и форма пријаве. Тако да је по свом садржају и форми кривична пријава слободан кривично-процесни акт.

Међутим, ЗКП је прописао шта треба да садржи кривична пријава коју подноси полиција. Потпуна кривична пријава коју подноси полиција мора да садржи следеће основне елементе:

- податке о осумњиченом ако је познат,
- податке о кривичном делу које обухватају чињенични опис кривичног дела, као и законски назив кривичног дела,
- податке о оштећеном, врсти последица, врсти и висини штете,
- подаци о материјалним и личним доказима и о свим другим чињеницама битним за даље успешно вођење кривичног поступка и остале податке (Бошковић, Кесић, 2020, стр. 187.).

Кривична пријава свој утицај остварује када јавни тужилац на основу података из кривичне пријаве може одлучити да донесе наредбу о спровођењу истраге или да је евентуално одбаци, па стога иако нема доказни значај, нити може бити доказ у односу на извршено дело, њен значај је у томе што она указује на извршење дела и на могућег учиниоца.

3. Субјекти и радње у предистражном поступку

3.1. Појам и задатак субјеката у предистражном поступку

У поступку може учествовати већи број субјеката у различитим својствима и са различитим правима и дужностима. Међутим, у остварењу задатка предистражног поступка њихов допринос није исти, па се у складу са тим може извршити одређена класификација субјеката.

Посматрано уопште, то су субјекти који припремају и подносе кривичну пријаву (полиција, други државни органи, правна лица и грађани), затим субјекти који пружају потребне податке о кривичном делу и учиниоцу (очевици и друга лица), затим субјекти који предузимају потражне и истражне радње (полиција и јавни тужилац) и субјекти који руководе предистражним поступком и одлучују о покретању кривичног поступка (јавни тужилац). Посматрајући са аспекта значаја делатности које се предузимају у предистражном поступку и доприносу покретању и вођењу кривичног поступка, може се констатовати да су главни субјекти предистражног поступка јавни тужилац и полиција. Посматрајући са аспекта задатка, предистражни поступак припада, пре свега полицији и јавном тужиоцу. У том смислу, јавни тужилац има основно право и основну дужност да гони учиниоце кривичних дела и да руководи предистражним поступком, док је полиција основни орган откривања и разјашњавања кривичних дела. Поред јавног тужиоца и полиције као орган предистражног поступка се понекад јавља и судија за претходни поступак. То су најчешће ситуације када у предистражном поступку треба одлучити о неком праву лица које учествује у поступку (осумњичени) (Бошковић, Кесић, 2020, стр. 192.).

3.2. Јавни тужилац и његове надлежности

Јавни тужилац руководи предистражним поступком, он предузима скуп радњи којима усмерава активности различитих државних органа (полиција и државни органи са појединим полицијским овлашћењима – БИА, ВБА, царина, пореска полиција) на пословима откривања кривичних дела и њихових учинилаца.

Дакле, јавни тужилац би требало да буде доминантни субјект у предистражном поступку који би иницирао предузимање појединих радњи од стране полиције и који би координирао приликом предузимања тих радњи и на неки начин био „шеф“ предистражног поступка (Бошковић, Кесић, 2020, стр. 299.).

Дужност полиције је да поступа по налогу јавног тужиоца и да га редовно обавештава о предузетим радњама. Јавни тужилац може покренути дисциплински поступак против лица за које сматра да је одговорно за непоступање по његовом налогу. Прво ће упозорити старешину који руководи органом, Владу или надлежно тело Народне скупштине, а дисциплински поступак ће покренути ако у року од 24 часа од када је примила обавештење јавног тужиоца полиција не поступи по захтеву (чл. 44. ст. 2. и 3. ЗКП).

Обавеза јавног тужиоца јесте да размотри кривичну пријаву по њеном пријему за који је надлежан и донесе одлуку о њој када се ради о кривичним делима која се гоне по службеној дужности. Јавни тужилац може донесе једну од следећих одлука: одбацивање кривичне пријаве, покретање кривичног поступка или прикупљање допунских обавештења (Бановић, 2020, стр. 16.).

Јавни тужилац може одложити кривично гоњење за кривична дела за која је предвиђена новчана казна или казна затвора до 5 година, ако осумњичени прихвати једну или више од предвиђених обавеза при чему одређује рок за њихово извршење који не може бити дужи од годину дана (чл. 283. ст. 1. и 2. ЗКП).

Јавни тужилац ће решењем одбацити кривичну пријаву ако из саме пријаве проистиче: да пријављено дело није кривично дело за које се гони по службеној дужности, да је наступила застарелост или је дело обухваћено амнестијом или помиловањем или постоје друге околности које трајно искључују гоњење или ако не постоје основи сумње да је учињено кривично дело за које се гони по службеној дужност (чл. 284. ст. 1. ЗКП).

Када јавни тужилац одлучи да одбаци кривичну пријаву, а постоје законски разлози за то, доноси решење о одбацивању кривичне пријаве и оштећеног обавештава о правима која има на располагању. Оштећени има право на подношење приговора у року од 8 дана од дана када је примио обавештење, а приговор подноси непосредно вишем јавном тужиоцу да би он преиспитао одлуку о одбачају кривичне пријаве.

Оптужним актом (наредба о спровођењу истраге, оптужни предлог, подизање непосредне оптужнице), јавни тужилац покреће кривични поступак када постоје разлози за то. Ако подаци о кривичном делу и његовом учиниоцу који су прикупљени у предистражном поступку пружају довољно основа за оптужење, јавни тужилац ће одустати од спровођења истраге, што значи да ће подићи непосредну оптужницу.

Јавни тужилац може прикупљати допунска обавештења ако није сигуран у наводе пријаве или му исти не пружају довољно основа да би донео одлуку о спровођењу истраге, а исто тако и ако за дело сазна на неки други начин. Може сам прикупити потребне податке, позивати грађане ради давања обавештења и (или) поднети захтев државним и другим органима и правним лицима да му пруже потребна обавештења (Бановић, 2020, стр. 19.).

3.2.1. Саслушање ухапшеног

Као још једну од надлежности јавног тужиоца можемо навести и саслушање ухапшеног лица.

Уколико је лице ухапшено без одлуке суда, онда мора без одлагања, а најкасније у року од 48 сати да буде предато надлежном судији за претходни поступак, а у противном се пушта на слободу (чл. 69. ст. 2. ЗКП). Дакле, полиција има две могућности када је у питању поступање са ухапшеним лицем. Прво - да ухапшено лице у року од 8 сати спроведе надлежном јавном тужиоцу, и друго - да по одобрењу јавног тужиоца спроведе задржавање осумњиченог у трајању од 48 сати након чега ће ухапшено лице бити спроведено надлежном судији за претходни поступак (Бошковић, Кесић, 2020, стр. 306.).

Јавни тужилац је дужан да ухапшеног који му је доведен одмах поучи о правима која му припадају у складу са законом и са којима би ухапшени већ требало да буде упознат, с обзиром на то да постоји обавеза полиције да ухапшено лице упозна са његовим законским правима (Бошковић, Кесић, 2020, стр. 307.), а то су према члану 69. ст. 1. ЗКП следећа права:

- да одмах на језику који разуме буде обавештено о разлогу хапшења;
- да пре него што буде саслушан може са браниоцем обавити поверљив разговор који се може надзирати само гледањем, а не и слушањем;
- да захтева да без одлагања о хапшењу буде обавештен неко од чланова његове породице или друго њему блиско лице, као и дипломатско-конзуларни представник државе чији је држављанин, односно представник овлашћене међународне организације јавноправног карактера, ако је у питању избеглица или лице без држављанства;

- да захтева да га без одлагања прегледа лекар којег слободно изабере, а ако он није доступан, лекар којег одреди јавни тужилац, односно суд.

Јавни тужилац је дужан да ухапшеном омогући да у његовом присуству, уз коришћење телефона или другог електронског преносиоца порука, обавести браниоца непосредно или посредством чланова породице или трећег лица чији идентитет јавном тужиоцу мора бити откривен, а ако је потребно да му јавни тужилац и помогне да нађе браниоца (чл. 293. ст. 1. ЗКП). Ако ухапшени не обезбеди присуство браниоца у року од 24 часа од када му је то у смислу ст. 1. чл. 293. ЗКП омогућено или изјави да не жели да узме браниоца, јавни тужилац је дужан да га без одлагања саслуша. Ако у случају обавезне одбране ухапшени не узме браниоца у року од 24 часа од часа када је поучен о овом праву или изјави да неће узети браниоца, поставиће му се бранилац по службеној дужности. Одмах после саслушања јавни тужилац ће одлучити да ли ће ухапшеног пустити на слободу или ће судији за претходни поступак предложити одређивање притвора (чл. 293. ст. 2-4. ЗКП).

3.2.2. Задржавање осумњиченог

Према члану 294. ст. 1. ЗКП лице које је ухапсила полиција због постојања разлога за одређивање притвора, затим лице које је неко ухапсио при извршењу кривичног дела (обавезно се мора довести јавном тужиоцу), као и лице које је позвано као осумњичени, односно грађанин који је позван ради прикупљања обавештења, па му је током те радње саопштено да се сматра осумњиченим, јавни тужилац може изузетно задржати ради саслушања најдуже 48 часова од часа хапшења, односно одазивања на позив.

О задржавању, јавни тужилац или, по његовом одобрењу, полиција одмах, а најксније у року од 2 часа од када је осумњиченом саопштено да је задржан, доноси и уручује решење. У решењу морају бити наведени дело за које се осумњичени терети, основи сумње, дан и час лишења слободе или одазивања позиву, као и време почетка задржавања. Против решења о задржавању осумњичени и његов бранилац имају право жалбе у року од 6 часова од достављања решења, о жалби одлучује судија за претходни поступак у року од 4 часа од пријема жалбе, при чему жалба не задржава извршење решења (чл. 294. ст. 2-3. ЗКП).

4. Полиција као субјекат предистражног поступка

Полиција се јавља као други најзначајнији субјекат предистражног поступка који има широка овлашћења и предузима бројне радње у циљу расветљена и решења кривичне ствари.

4.1. Потражне и доказне радње полиције

4.1.1. Потражне радње

Циљ предузимања потражних радњи полиције јесте: проналажење и хватање учиниоца кривичних дела, спречавање да учинилац или саучесник не побегну или се не сакрију, откривање и обезбеђење трагова кривичног дела и предмета који могу послужити као доказ и прикупљање обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење кривичног поступка, при чему полиција поступа по сопственој иницијативи али и по захтеву јавног тужиоца (Бошковић, Кесић, 2020, стр. 195.).

Према одредбама ЗКП полиција је овлашћена да предузима следеће потражне радње: прикупљање обавештења од грађана, прегледање превозних средстава, путника и пртљага, ограничење кретања на одређеном постору најдуже 8 часова, предузимање мера у циљу утврђивања истоветности лица и предмета, расписивање потраге за лицима и стварима за којима се трага, прегледање одређених објеката и просторија државних органа, предузећа, радњи и других правних лица у присуству одговорног лица, остваривање увида у њихову документацију и по потреби њено одузимање и друге мере и радње.

4.1.1.1. Прикупљање обавештења

Полиција може прикупљати обавештења како од лица која се налазе на слободи, тако и оних лица која се налазе у притворним установама. Што се тиче прокупљања обавештења од лица која се налазе на слободи важно је водити рачуна о томе да наведена лица знају у ком својству се позивају и права која имају. Притом позвана лица морају бити обавештена у случају да се сматрају осумњиченим или када се накнадно означе као осумњичени. Поред својства у коме се грађанин позива и разлога позивања, позив садржи и назив органа, тачно време и место где ће се обавити прикупљање обавештења (Бановић, 2020, стр. 24.).

Полиција прикупља обавештења од грађана у циљу доласка до сазнања о осумњиченом и кривичном делу тако што овлашћено службено лице полиције разговара са позваним лицем о оним чињеницама које су том лицу познате. Овлашћено службено лице полиције усмерава разговор ка разјашњењу оних чињеница које су нејасне, при чему се разговор документује службеном белешком.

Прикупљање обавештења од истог лица може трајати онолико колико је неопходно да се добије потребно обавештење, најдуже 4 часа, а по пристанку грађанина и дуже (чл. 288. ст. 3 ЗКП).

Што се тиче прикупљања обавештења од притворених лица, полиција такво овлашћење добија од суда, водећи рачуна о томе да у тренутку прикупљања обавештења од тих лица буде присутан и бранилац.

Овлашћено службено лице полиције разговара са притвореним лицем о чињеницама које могу допринети отривању кривичних дела и њихових учинилаца, при чему саставља службену белешку.

4.1.1.2. Преглед превозних средстава, путника и пртљага

Преглед превозних средстава, путника и пртљага је оперативно-тактичка радња, односно мера коју предузимају органи унутршњих послова када претпостављају на основу постојања опште сумње у оквиру криминалистичке контроле или поседујући конкретне информације (основ сумње) да ће на одређеним путним правцима, у одређено време или у одређеној врсти превозних средстава бити превожена средства, оруђа кривичног дела, предмети произашли или намењени за вршење кривичног дела. Преглед превозних средстава, путника и пртљага предузима се када се не зна тачно у ком ће возилу и код којих путника моћи да се пронађу предмети и трагови кривичног дела, због тога се он примењује према већем броју возила и путника (Симоновић, 2004, стр. 119.).

Преглед превозних средстава се врши личним опажањем споља и у затвореним деловима возила, стим што власник или возач отвара врата или поклопац на возилу, а овлашћено службено лице ништа не претура, већ настоји да визуелним путем уочи за њега релевантне чињенице. Приликом прегледа превозног средства, могу се користити одређена техничка средства помоћу којих се могу детектовати поједини предмети, као и службени пси (Бошковић, Кесић, 2020, стр. 204.).

Као и код претходног и током прегледа путника и пртљага важна је сарадња лица са овлашћеним службеним лицем при чему лице дозвољава преглед, односно сарађује са овлашћеним службеним лицем. Према ЗОП, службеник је овлашћен да принудно отвори предмет који лице носи са собом.

Преглед лица мора вршити лице истог пола, изузев када је неопходан хитан преглед лица ради одузимања оружја или предмета подобних за напад или самоповређивање (чл. 97. ст. 6. ЗОП).

4.1.1.3. Ограничење кретања на одређеном простору

Ограничење кретања на одређеном простору се може спровести као главна потражња радња, али може послужити и у циљу предузимања других радњи, нпр. претресања, увиђаја, заседе итд. Њено спровођење је временски ограничено на најдуже 8 часова, где се у току трајања ове радње могу пронаћи учиниоцу кривичних дела или прекршаја, трагови и предмети у вези са кривичним делом или прекршајем, а такође и спречити да кривично дело или прекршај буде учињено.

4.1.1.4. Утврђивање истоватности лица и предмета

Полиција је овлашћена на проверу идентитета лица увидом у неки од личних докумената које лице поседује, а то су најчешће лична карта, возачка дозвола итд. Када није могуће потврдити идентитет лица увидом у неки од личних докумената, неопходно је утврдити његов идентитет. Потребно је утврдити идентитет оних лица која су ухапшена, лица за која постоје основи сумње да су учинила кривично дело за које се гони по службеној дужности, која се лажно представљају и лица која нису у стању да пружи податке о себи. Утврђивање идентитета се спроводи и у циљу идентификације непознатог леша и по захтеву јавног тужиоца или суда (Бошковић, Кесић, 2020, стр. 208.).

По одобрењу јавног тужиоца или суда, а по одредбама ЗКП полиција може фотографисати осумњиченог, јавно објавити његову фотографију, узети отиске папиларних линија и делова тела, букални брис, личне податке и саставити лични

опис осумњиченог као и отиске папиларних линија и делова тела и букални брис од оштећеног или другог лица затеченог на месту кривичног дела.

Утврђивање истоветности предмета се врши у оним ситуацијама када је потребно утврдити везу неког предмета са кривичним делом или учиниоцем, то може бити предмет који је настао као последица кривичног дела, предмет којим је кривично дело учињено итд.

4.1.1.5. Расписивање потраге за лицима и предметима

У складу са чланом 59. став 4. ЗОП, полицијска потрага се расписује:

- за лицем за које постоје основи сумње да је учинило кривично дело за које се гони по службеној дужности,
- за лицем за које је прекршајни суд издао општу наредбу за довођење,
- за предметима кривичног дела или прекршаја и за предметима за којима је Полиција дужна да трага у складу са посебним прописима,
- за лицем које може дати потребна обавештења о кривичном делу или прекршају, учиниоцу или предметима кривичног дела или прекршаја.

Објава се расписује:

- за несталим лицем;
- ради утврђивања идентитета лица које није у стању да пружи личне податке или ради утврђивања идентитета пронађеног непознатог леша;
- за предметима који су пронађени или нестали;
- у другим случајевима, у складу са посебним законом.

Када се не зна пребивалиште или боравиште лица у односу на које се води поступак од полиције се може затражити да утврди адресу пребивалишта или

боравишта тог лица и надлежне органе поступка информисе о томе, а полиција ће тако поступити и у случају да је непозната адреса пребивалишта или боравишта лица које треба довести.

4.1.1.6. *Прегледање објеката и просторија државних органа, предузећа, радњи и других правних лица*

Да би се предузела ова радња неопходно је постојање основа сумње да је кривично дело извршено и да се за то дело гони по службеној дужности. У циљу очувања права лица у односу на која се врши преглед, ова радња се увек спроводи уз присуство одговорног лица.

Полицијски службеник је овлашћен да уђе и изврши преглед ради:

- спречавања извршења кривичног дела,
- хапшења учиниоца кривичног дела,
- поступање по дојави о присутности експлозивне направе или отклањања друге непосредне опасности по људе или имовину (чл. 95. ЗОП).

4.1.1.7. *Увид у документацију државних органа, предузећа, радњи и других правних лица*

Ова радња се предузима када постоје основи сумње да се у овој документацији могу пронаћи трагови кривичног дела или да је документација послужила као средство за извршење кривичног дела или као средство за прикривање већ извршеног

кривичног дела, а све то у присуству одговорног лица (Бошковић, Кесић, 2020, стр. 214.).

Преглед документације подразумева преглед пословних књига, уговора, фактура, евидентицу робе и материјала, упоређивање документације са стањем робе у магацинима. Документација која садржи податке и доказе о вршењу кривичних дела, или је сама предмет кривичног дела се одузима, о чему се издаје потврда (Симоновић, 2004, стр. 120.).

4.2. Доказне радње

Поред потражних радњи полиција као субјекат предистражног поступка у циљу доказивања чињеница у поступку предузима и опште и посебне доказне радње.

4.2.1. Опште доказне радње

Као једна од доказних радњи на коју је полиција овлашћена јавља се вршење увиђаја. Обезбеђење лица места је оперативно-тактичка радња коју предузимају овлашћена службена лица полиције, која након пријема обавештења о извршеном кривичном делу одмах долазе на место кривичног догађаја. Ова радња претходи увиђају и има за циљ пружање прве помоћи, спречавање промена на лицу места и очување трагова и предмета кривичног дела до доласка екипе за вршење увиђаја, проналажење сведока и евентуално организовање потраге за учиниоцем (Симоновић, 2004, стр. 287.). Овлашћена службена лица полиције се приликом вршења увиђаја могу појавити у двострукој улози: као лица која у име органа поступка врше увиђај и као стручна лица која су позвана да присуствују увиђају и

да поступају по захтеву органа који врши увиђај (Бошковић, Кесић, 2020, стр. 237.). *Увиђај* се предузима када је за утврђивање или разјашњење неке чињенице у поступку потребно непосредно опажање органа поступка. Предмет увиђаја може бити лице, ствар или место (чл. 133. ст. 1. и 2. ЗКП). Увиђај се документује записником којег саставља записничар или лице које врши увиђај.

Следећа радња коју полиција може предузети јесте *реконструкција* која се врши тако што се одређене радње предузимају под истим условима према којима се догађај одиграо, а што може имати за циљ проверу исказа појединих учесника у поступку.

Претресање стана и других просторија или лица јесте радња коју полиција може предузети у предистражном поступку. То може учинити на основу наредбе суда или самоиницијативно на основу закона када су испуњени услови за то.

Према ЗКП, *претресању стана или других просторија* морају присуствовати два сведока, држалац стана или њему блиска лица, као и бранилац уколико држалац стана то захтева. Претресање се предузима онда када постоји сумња да се у одређеном стану или другој просторији могу пронаћи лица и предмети за којима се трага. Уколико се приликом предузимања ове радње од власника одузме неки предмет, неопходно је да се о томе власнику ствари изда потврда. О овој радњи сачињава се записник.

Претресање лица се предузима у оним ситуацијама када постоји вероватноћа да ће се код лица пронаћи предмети и трагови који су у вези са кривичним делом. Претресање лица се предузима по одређеном редоследу и прописано је да претресање мора вршити лице истог пола, при чему се започиње прво са оним што се лицу налази на глави, а завршава најчешће претресањем обуће.

У циљу утврђивања чињеница за које су потребна посебна знања и вештине, орган поступка у том циљу може ангажовати вештака који даје свој налаз и мишљење.

Полиција може наредити све врсте вештачења осим вештачења и ексхумације леша, који су у надлежности јавног тужиоца или суда (Бошковић, Кесић, 2020, стр. 240.).

Саслушање осумњиченог је радња коју по одобрењу јавног тужиоца може вршити полиција. Према ЗКП потребно је да буду испуњени следећи услови за саслушање осумњиченог: да је јавни тужилац дао одобрење полицији за предузимање ове радње, да је осумњичени пристао да да исказ, да саслушању присуствује бранилац и да поступак салушања осумњиченог буде спроведен по одредбама које важе за салушање окривљеног лица.

4.2.2. Посебне доказне радње

Ради спречавања и сузбијања различитих облика криминалног понашања и криминалитета свакој држави на располагању стоје одређене тхехнике, које су примењиве само када су у складу са законима те државе.

За потребе откривања кривичних дела држави стоје на располагању специјалне истражне технике као што су електронско праћење или други облици надзора и тајне операције од стране надлежних органа на њеној територији за потребе ефикаснијег откривања кривичних дела организованог криминалитета (Бошковић, Кесић, 2020, стр. 269.).

Постоје одређене карактеристике које су заједничке за све доказне радње. Једна од тих карактеристика јесте да се посебне доказне радње могу одредити према лицу за које постоје основи сумње да је учинило кривично дело, за које је Закоником прописано да се може одредити посебна доказна радња, а да се на други начин не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано (Бошковић, Кесић, 2020, стр. 270-271.).

Контролисана испорука је једна од доказних радњи полиције која се спроводи по наредби Републичког јавног тужиоца, односно јавног тужиоца посебне надлежности. Као што је већ наведено у општем разматрању посебних доказних радњи и код ове је исти случај. Може се примењивати у два случаја:

- морају постојати основи сумње да је лице учинило кривично дело изричито прописано законом;
- да се на други начин не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано (Бошковић, Кесић, 2020, стр. 274.).

Контролисаном испоруком надлежни органи наше државе дозвољавају да се уз њихово знање и надзор незаконите и сумњиве пошиљке буду испоручене у овиру територије наше државе и да пређу или изађу са територије Републике Србије (чл. 181. ст. 1. ЗКП).

Меру *тајног надзора комуникације* одређује суд, односно судија за претходни поступак на образложени предлог јавног тужиоца, а извршава полиција и други државни органи, који притом сачињавају дневне извештаје. Неки од података који се прикупљају овом радњом могу бити подаци о кориснику који користи уређај за комуникацију, подаци о самој комуникацији, одређивање интернет адресе, подаци о приступу мобилним мрежама итд. Трајање ове радње ограничено је на 3 месеца, али се због неопходности даљег прикупљања доказа може продужити највише за још 3 месеца, док се у ситуацијама у којима поступа јавно тужилаштво посебне надлежности, ова мера може продужити највише још за два пута по 3 месеца (чл. 167. ст. 3. ЗКП).

Тајно праћење и снимање се спроводи када је потребно открити комуникације и контакте осумњиченог на јавним местима и местима на којима је приступ ограничен осим у стану ради утврђивања истоветности лица или лоцирања лица или ствари (чл. 171. ст. 1. ЗКП). Ову радњу извршава полиција и други државни

органи на основу наредбе коју доноси судија за претходни поступак, на образложени предлог јавног тужиоца, о чему ови органи састављају дневне извештаје.

Симуловани послови обухватају симуловану куповину продају или пружање пословних услуга, као и симуловано давање или примање мита и предузима се од стране полиције, других државних органа или другог овлашћеног лица када судија за претходни поступак наредбом одобри предузимање ове радње.

Рачунарско претраживање података се огледа у рачунарском претраживању већ обрађених личних и других података и њиховом поређењу са подацима који се односе на осумњиченог и кривично дело (Бошковић, Кесић, 2020, стр. 287.). Ову радњу предузима полиција и други државни органи као и правно лице које на основу закона врши јавна овлашћења на основу наребе судије за претходни поступак. Ову наредбу суд доноси на образложени предлог јавног тужиоца, а временско ограничење ове радње одређено је на 3 месеца, при чему се изузетно може продужити за још 2 пута у трајању од по 3 месеца. Након завршене радње полиција доставља извештај суду.

Прикривени иследник се ангажује када је потребно прикупити доказе који се не могу прикупити на други начин, а одлуку о томе доноси суд на основу образложеног предлога јавног тужиоца. Лице које се одабере за спровођење ове радње лажним идентитетом улази у одређену групацију која се сматра криминалном и има циљ да за државни орган прикупи податке од интереса којим би се створила подлога за предузимање других радњи.

4.2.3. *Остала овлашћења полиције*

Полицијско хапшење јесте облик лишења слободе који је у надлежности полиције. Значајно је истаћи одредбу чл. 2. ст. 1. т. 23. ЗКП према којој лишење слободе представља заједнички појам за хапшење, задржавање, забрану напуштања стана, притвор и сваки боравак у установи који се урачунава у притвор.

Основни материјални услов за полицијско хапшење јесте постојање основане сумње да је одређено лице учинило кривично дело, тј. да постоји скуп чињеница које непосредно указују да је одређено лице учинилац кривичног дела (Бошковић, Кесић, 2020, стр. 260.).

Да би се спровело хапшење и одредио притвор неком лицу, мора бити испуњен неки од постављених услова, односно разлога за то. То могу бити неки од следећих услова:

- да се лице крије или се не може утврдити његова истоветност или да постоје друге околности које указују на опасности од бекства;
- да постоје околности које указују да ће уништити, сакрити, изменити или фалсификовати доказе или трагове кривичног дела или ако особите околности указују да ће ометати поступак утицајем на сведоке, саучеснике или прикриваче;
- ако особите околности указују да ће у кратком временском периоду поновити кривично дело или довршити покушано кривично дело или учинити кривично дело којим прети;
- да је за кривично дело које му се ставља на терет прописана казна затвора преко 10 година, односно казна затвора преко 5 година за кривично дело са елементима насиља, а начин извршења или тежина последице кривичног дела су

довели до узнемирења јавности које може угрозити несметано и правично вођење кривичног поступка (Бошковић, Кесић, 2020, стр. 260-261.).

Лице за које постоји основана сумња да је извршило кривично дело, лице које је ухапшено при извршењу кривичног дела за које се гони по службеној дужности, осумњичено лице које се одазвало позиву полиције и лице које је у току прикупљања обавештења означено као осумњичено, може бити задржано до 48 сати од стране полиције. Ову радњу полиција може спровести само у колико је добила одобрење од надлежног јавног тужиоца који о томе доноси решење. Ово решење се мора уручити осумњиченом најкасније у року од 2 сата од момента када му је саопштено да је задржан (чл. 294. ст. 2. ЗКП). Оно што је карактеристично јесте да осумњичено лице од тренутка доношења решења о задржавању мора имати браниоца којег обезбеђује сам или му орган поступка додељује по службеној дужности при чему осумњичени са својим браниоцем има право на жалбу.

Приликом изласка на лице места, овлашћена службена лица полиције могу затећи на месту извршења кривичног дела лица која могу пружити корисне информације за поступак. Ова лица могу бити задржана на лицу места до доласка јавног тужиоца или их овлашћена службена лица полиције могу упутити јавном тужиоцу када постоји могућност да та лица неће моћи да касније буду испитана. Овлашћена службена лица полиције могу таква лица задржати на месту извршења кривичног дела најдуже 6 часова након чега су задржана лица слободна да напусте место извршења дела. О овој радњи сачињава се службена белешка.

5. Судија за претходни поступак као субјекат предистражног поступка

У предистражном поступку на предузимање радњи овлашћен је јавни тужилац који је уједно и руководилац предистражног поступка, а по његовом одобрењу и полиција али поједине радње не могу бити предузете уколико нису одобрене од стране суда односно судије за претходни поступак. Судија за претходни поступак осим што се стара о законитости радњи које се предузимају има важну улогу у одлучивању о предузимању неких општих и посебних доказних и потражних радњи.

Судија за претходни поступак даје одобрење полицији да прикупља обавештења од притворених лица и прибављање евиденције остварене телефонске комуникације, коришћених базних станица и лоцирања места са којег се обавља комуникација, одлучује о жалби на решење о задржавању осумњиченог, као и о одређивању притвора ухапшеном лицу (ЗКП).

Судија за претходни поступак доноси наредбу о:

- претресању стана лица и других просторија;
- ексхумацији леша;
- надзору над сумњивим трансакцијама и о привременом обустављању сумњиве трансакције;
- предузимању посебних доказних радњи.

Свако лице према којем је полиција предузела неку од потражних радњи може поднети притужбу надлежном судији за претходни поступак.

Наведене одлуке судија за претходни поступак доноси само када постоји предлог јавног тужиоца.

6. Закључак

До започињања предистражног поступка долази када јавни тужилац на основу сазнања да је учињено кривично дело за које се гони по службеној дужности оцени да је потребно то дело разјаснити до потребног степена сумње. Кривична пријава најчешће представља извор сазнања, а јавном тужиоцу је подноси полиција након свих прикупљених података. Након пријема такве кривичне пријаве јавни тужилац доноси одлуку о томе да ли је у конкретном случају потребно покренути поступак. Да би такву одлуку донео предузимају се бројне радње у циљу утврђивања чињеница важних за поступак. За неке од тих радњи потребна је одлука судије за претходни поступак. Самим тим као субјекти предистражног поступка јављају се полиција, јавни тужилац и судија за претходни поступак. Радње које ови субјекти предузимају морају бити засноване на позитивним законским прописима, засноване пре свега на Законнику о кривичном поступку. Јавни тужилац предузима радње у циљу обезбеђења доказа док за поједине може овластити и полицију која је дужна да поступа по његовом захтеву. Предистражни поступак завршава се када се кривично дело расветли до потребног степена сумње, при чему јавни тужилац доноси наредбу о спровођењу истраге или одустаје од кривичног гоњења.

ЛИТЕРАТУРА

- Бановић Б. & Бејатовић С. (2019). *Кривично процесно право-општи део*.
Београд: Факултет безбедности.
- Бановић Б. (2020). *Кривично процесно право-посебни део*.
Београд: Факултет безбедности.
- Бејатовић С. и др. (2009). *Јавнотужилачки приручник*.
Београд: Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије.
- Бошковић А. & Кесић Т. (2020). *Кривично процесно право*.
Београд: Криминалистичко-полицијски универзитет.
- Грубач М. (2011). *Нове установе и нова решења Законика о кривичном поступку Србије од 26. септембра 2011. године*.
Београд: Правни факултет универзитета Унион
- Закон о полицији („Службени гласник РС“, бр. 6 од 28. јануара 2016, 24 од 26. марта 2018, 87 од 13. новембра 2018.).
- Законик о кривичном поступку, („Службени гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021, 62/2021).
- Марковић М. , и Кресоја М. (2014). *Овлашћења полиције у предистражном и истражном поступку*. Нови Пазар.
- Симоновић Б. (2004). *Криминалистика*.
Крагујевац: Правни факултет, Институт за правне и друштвене науке.
- Чворовић Д. (2015). *Јавни тужилац као моћна фигура савременог кривичног процесног законодавства*.
Београд: Институт за социолошка и криминолошка истраживања.

Шкулић М. (2019). *Кривично процесно право-приручник за полагање правосудног испита*.
Београд: Службени гласник.

ИЗЈАВА О АКАДЕМСКОЈ ЧЕСТИТОСТИ

Изјављујем да сам у приложеном раду поштовао/ла сва правила о академској честитости.

Овај писани рад резултат је искључиво мог личног рада, темељи се на мојим истражиањима и ослања се на наведену литературу.

У Београду, дана _____ године.

Потпис студента:
